

การศึกษารูปแบบการประเมินการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่น

กรณีศึกษารางวัลธรรมาภิบาลระดับชาติ

The Study of the Evaluation Model for Strengthening Local Governance: A Case Study of a National Good Governance Award

ชาญวิทย์ อริยารนันต์¹, ภูวเดช โหระเรือง²,

ธีรวัฒน์ แจ่มกระจ่าง³, สรณะ เทพเนา⁴ และ พลเดช ปิ่นประทีป⁵

¹สถาบันรัชต์ภาคย์ ^{2,3,4,5}จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**Chanwit Ariyaworanant¹, Bhuvadhej Horarueong²,
Thirawat Jamkrajang³, Sanara Thepnao⁴ and Poldej Pinprateep⁵**

¹Rajapark Institute ^{2,3,4,5}Sanate

Corresponding Author, E-mail: chan_thamrong@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัญหาและอุปสรรคของการได้รับรางวัลธรรมาภิบาล 2) การเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่นโดยใช้รางวัลธรรมาภิบาลเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน 3) แนวทางการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการประเมินผล สำหรับรางวัลธรรมาภิบาล และ 4) แนวทางในการพิจารณาแบบการประเมินการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่นผ่านกลไกรางวัลธรรมาภิบาลระดับชาติ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม พื้นที่วิจัย คือกลุ่มตัวอย่างขององค์กรท้องถิ่นที่ได้รับรางวัล และไม่ได้รับรางวัล จำนวนทั้งหมด 8 องค์กร จำนวน 4 คนต่อองค์กร มากกว่า 32 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 1 ชนิด คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1) ปัญหาและอุปสรรคของการได้รับรางวัลธรรมาภิบาล พบว่าความรู้ไม่เพียงพอในการให้ข้อมูลงบประมาณไม่เพียงพอ และขาดแคลนบุคลากร 2) การเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่นโดยใช้รางวัลธรรมาภิบาลเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน พบว่าการให้รางวัลเป็นกลไกหลักที่สำคัญทำให้โครงการสำเร็จด้วยดี 3) แนวทางการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการประเมินผล สำหรับรางวัลธรรมาภิบาล พบว่า การประเมินผลรางวัลธรรมาภิบาลด้วย CIPP มีข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากร ความซับซ้อน และความเที่ยงตรง และ 4) เป็นแนวทางในการพิจารณาแบบการประเมินการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่นผ่านกลไกรางวัลธรรมาภิบาลระดับชาติ พบว่า รูปแบบการประเมินยังไม่สามารถใช้ขับเคลื่อนธรรมาภิบาลท้องถิ่นองค์กรรวมได้อย่างแท้จริง โดยแนวทางพิจารณาที่เหมาะสม ควรมุ่งเน้นเรื่องบุคลากร และงบประมาณ เป็นสำคัญ

* วันที่รับบทความ : 18 พฤษภาคม 2567; วันแก้ไขบทความ 23 มิถุนายน 2567; วันตอบรับบทความ : 25 มิถุนายน 2567

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาลที่ดี; องค์กรท้องถิ่น; รางวัลธรรมาภิบาล; รูปแบบการประเมิน

Abstract

This research aimed to study (1) identify and analyze the challenges and barriers faced by recipients of the Good Governance Award, (2) explore how the Good Governance Award could enhance local governance practices, (3) propose an approach for applying evaluation theory within this context, and (4) provide insights into the developing assessment models to strengthen local governance through the national governance award. This qualitative research employed in-depth interviews and focus groups to collect data from a specific targeted population. Eight local organizations from award-winning and non-award-winning areas were selected, with a minimum of 4 interviewees from each location, totaling more than 32 interviewees. The analysis of data utilized descriptive statistics and content analysis. The research findings revealed the following:

1) Challenges and obstacles were found from knowledge inadequacies in providing information, insufficient budget allocations, and staffing shortages. 2) Strengthening local governance through the Good Governance Award was found an award was important to make the project successful. 3) The guideline for the evaluation process of the Governance Award was found that the evaluation of the Award with CIPP had limitations related to time and resources, complexity, and accuracy, and 4) Consideration guidelines for evaluating Local Governance through the national Good Governance Award was found that the evaluation model was still unable to drive Local Governance. The appropriate consideration guidelines should prioritize resources and budget.

Keywords: Good Governance; Local Governance; Governance Award; Evaluation Model

บทนำ

กระแสโลกในยุคดิจิทัล (The Digital Era) ที่กำลังก้าวผ่านไปสู่ยุคควอนตัม (The Quantum Era) โดยมีปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI (Artificial Intelligent) โดยเฉพาะ Generative AI เป็นกลไกกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันกันอย่างรุนแรง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสภาพเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลชัดเจนต่อการบริหารจัดการจัดการที่ต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ “Disruption” ได้ทุกรูปแบบ หน่วยงานรัฐบาลได้พัฒนาปรับเปลี่ยนตามกระแสเช่นกัน ได้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาบริหารจัดการในทุกส่วนมากขึ้น เพื่อให้บริการทันสมัย และเกิดความสะดวกสบายแก่ประชาชนมากขึ้น มีการลดขั้นตอนในการติดต่อราชการ อย่างไรก็ตามการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การบริหารการปกครองต่างๆ เหล่านั้น ยังต้องมีหลักมีเกณฑ์ หรือการกำกับดูแลจากหน่วยงานรัฐบาลเป็นพื้นฐาน และเป็นไปอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนเป็นหลัก ตลอดระยะเวลา 20 กว่าปีที่ผ่านมา ยังไม่มีใครปฏิเสธการบริหารจัดการตามหลัก “ธรรมาภิบาล” (Good Governance) หรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีได้ จึงนับได้ว่า “ธรรมาภิบาล” ยังเป็นหลักการบริหารแนวใหม่ ที่นำไปสู่ความเป็นเลิศ ที่นานาชาติล้วนยอมรับ และ

เป็นที่รู้จักกันอย่างดี โดยที่หลักธรรมาภิบาลยังเป็นหลักการบริหารพื้นฐานที่สามารถวัดได้เป็นรูปธรรม สร้างความน่าเชื่อถือ เกิดความเชื่อมั่น นำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุด นั่นย่อหมายถึง การเกิดความเป็นธรรม มีความสุจริต และมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการดำเนินการให้เกิดธรรมาภิบาลนั้น ยังต้องเสริมสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ ภายใต้กฎระเบียบ หรือกฎหมายต่างๆ เพื่อให้เกิดความคุ้มค่ากับประชาชน (ถวิลวดี บุรีกุล, 2558) หลังจากประเทศไทยเกิดปัญหาเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ.2540 รวมทั้งสภาวะการแข่งขันทางการค้าที่รุนแรง ทำให้หน่วยงานภาครัฐต่างๆ ตระหนักถึงและให้ความสำคัญกับหลักธรรมาภิบาลมากขึ้น รัฐบาลจึงทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน และทำการส่งเสริมการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ดี เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขกับประชาชน เกิดการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพคุ้มค่าสูงสุด และรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ส่งเสริมการกระจายอำนาจไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ทำหน้าที่ในบริหารจัดการตนเอง เป็นการพัฒนาสู่ความยั่งยืน ตาม “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542” โดยมีหลักการพื้นฐาน 6 ประการดังนี้ 1) หลักนิติธรรม (Rule of Law) 2) หลักคุณธรรม (Ethics) 3) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) 4) หลักความโปร่งใส (Transparency) 5) หลักความรับผิดชอบ (Accountability) 6) หลักความคุ้มค่า (Value for Money) และ “พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารราชการที่ดี พ.ศ. 2546” (รัชยา ภักดีจิตต์, 2555) โดยที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ หรือ ก.พ.ร. เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบราชการให้เป็นระบบราชการที่ยึดหลักธรรมาภิบาล เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน “Good Governance for Better Life” โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ 1) เกิดประโยชน์สุขของประชาชน 2) เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ 3) มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ 4) ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น 5) มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ 6) ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ 7) มีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, [สำนักงาน ก.พ.ร.], 2546)

หนึ่งในการส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลให้เกิดอย่างจริงจังในภาครัฐ นั่นคือ “รางวัล” มีการมอบรางวัลทั้งในรูปของเงิน ใบประกาศเกียรติคุณ และโล่รางวัล ซึ่งการจัดการมอบรางวัลครั้งแรกโดยสถาบันพระปกเกล้า ในปี พ.ศ.2544 จนกระทั่งปัจจุบันผ่านมา 20ปีเต็ม ได้มีการศึกษาเรื่องของรางวัลที่เป็นการส่งเสริมธรรมาภิบาลมิติหนึ่ง แต่รางวัลที่ได้ยังไม่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักธรรมาภิบาลให้ยั่งยืน ทั้งนี้ยังมีการเกิดการทุจริตประพฤติมิชอบ เกิดประเด็นของผลประโยชน์ทับซ้อน และเอื้อผลประโยชน์ต่อตนเองหรือครอบครัว ในหน่วยงานรัฐอยู่เนืองๆ และยังไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารราชการที่ดี พ.ศ. 2546 (ราชกิจจานุเบกษา, 2546) นอกจากนั้น ยังมีหน่วยงานจากภาครัฐหลายหน่วยงาน ส่งเสริมการให้รางวัลสำคัญๆ มากขึ้น เช่น องค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี (อปท.) สังกัดสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงาน ก.พ.ร.) ที่เป็นหลักในการขับเคลื่อนธรรมาภิบาลตั้งแต่แรก และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือ สำนักงานป.ป.ช. แต่การส่งเสริมดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมทุกมิติ ตามหลักของธรรมาภิบาลทั้ง 6 ด้าน หรือครอบคลุมทุกหน่วยงานทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม (ปิยากร หวังมหาพร, 2562)

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และเพื่อความยุติธรรม จึงกำหนดพื้นที่โดยการเลือกจากหน่วยงานที่ได้รับรางวัล และไม่ได้รับรางวัล จำนวน 8 แห่ง กระจายไปหลายจังหวัด ได้แก่ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรสงคราม พิษณุโลก และแม่ฮ่องสอน โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานจำนวน 4 ท่านขึ้นไป โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ชุดเดียวกัน เพื่อให้คำตอบที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

บทความวิจัยนี้นำเสนอ ถึงประเด็นปัญหาในการศึกษารางวัลธรรมาภิบาลระดับชาติที่ยังไม่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลที่ควรจะเป็น โดยการศึกษาวิจัย เพื่อวิเคราะห์การประเมินรางวัลธรรมาภิบาลของหน่วยงานรัฐตรงตามนิยามของธรรมาภิบาลที่แท้จริงหรือไม่ และสามารถสร้างความยั่งยืนให้กับหน่วยงานต่อไปได้อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการได้รับรางวัลธรรมาภิบาล
2. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่นโดยใช้รางวัลธรรมาภิบาลเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการประเมินผล สำหรับรางวัลธรรมาภิบาล
4. เพื่อศึกษาแนวทางในการพิจารณารูปแบบการประเมินการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่นผ่านกลไกรางวัลธรรมาภิบาลระดับชาติ

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เป็นการวิจัยโดยการสัมภาษณ์โดยเฉพาะเจาะลึก โดยมีระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

1. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** การกำหนดพื้นที่วิจัยเป็นการคัดเลือกจากองค์กรท้องถิ่นที่เคยได้รับรางวัลมาแล้วจำนวน 4 แห่ง และที่ไม่เคยได้รับรางวัลใดๆ จำนวน 4 แห่ง จากข้อมูลย้อนหลังการรับรางวัลของสถาบันพระปกเกล้าและองค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ทำให้ได้ตัวแทนจากจังหวัดนนทบุรี

ปทุมธานี สมุทรสงคราม พิษณุโลก และแม่ฮ่องสอน โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 4 ท่านขึ้นไปในแต่ละแห่ง ระดับผู้บริหารขึ้นไป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการทดสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ ที่ได้ผ่านกระบวนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ด้วยการวัดค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC: Index of Item Objective Congruence) จากผู้เชี่ยวชาญที่เชื่อถือได้ จำนวน 5 ท่าน ผลการวัดค่าความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสอบถามโดยการคำนวณค่า IOC หรือค่าความสอดคล้องของแต่ละข้อคำถามจะต้องมีค่ามากกว่าระดับ 0.5-1.00 จึงจะถือว่าคำถามนั้นมีค่าความเที่ยงตรงผ่านเกณฑ์ “ผ่าน” มาเก็บรวบรวมข้อมูล

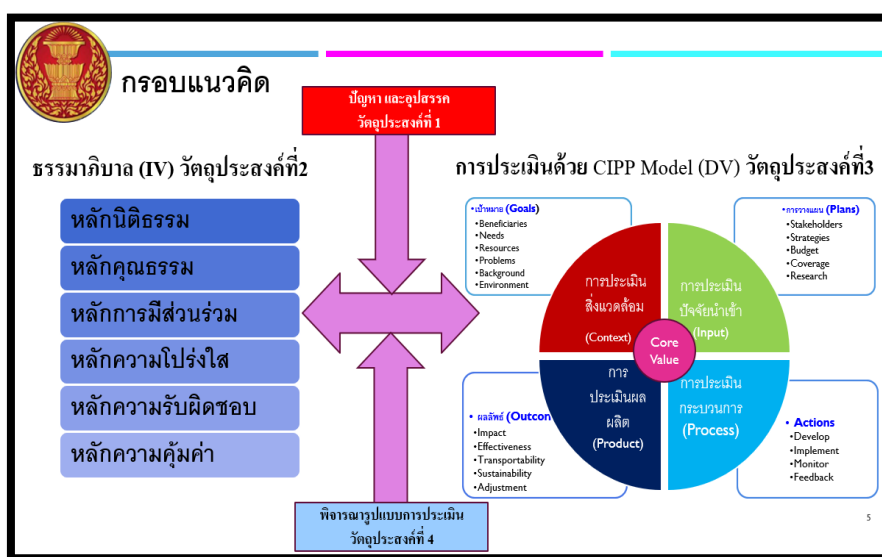
3. กระบวนการเก็บข้อมูล โดยการออกจดหมายนัดหมายการสัมภาษณ์ พร้อมแบบแบบสัมภาษณ์ ก่อนที่จะสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ตามคำถามแบบเป็นกันเองทั้งที่เป็นแบบทางการ และไม่เป็นทางการ รวมทั้งแสดงมุมมองต่างๆ ได้หลากหลาย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลเชิงคุณภาพที่รวบรวมได้ และข้อมูลปฐมภูมิพร้อมวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล แล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

5. ระยะเวลา ระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2566 ถึง กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎีของธรรมาภิบาล และ CIPP Model โดยมีรายละเอียดดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1. “ปัญหาและอุปสรรคของการได้รับรางวัลธรรมาภิบาล” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาจากเรื่องไม่มีความรู้ หรือขาดผู้เชี่ยวชาญ ผู้ชำนาญการ หรือนักวิชาการ มาตอบหรือเป็นที่ปรึกษาในการให้ข้อมูล ถือว่าเป็นปัจจัยหลักในการตอบคำถาม หรือให้ข้อมูลเรื่องธรรมาภิบาลในเชิงวิชาการ ซึ่งองค์กรส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่กล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า คำถามการประเมินค่อนข้างยาก มีลักษณะคำถามเชิงวิชาการ การตอบก็ยากที่จะให้ตรงประเด็นเช่นเดียวกัน แต่มีบางองค์กรส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลสม่ำเสมอ เช่นเทศบาลนครปากเกร็ด และเทศบาลตำบลแม่สะเรียง ได้มีนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเข้ามาช่วยเหลือทั้งความรู้และการให้ข้อมูลที่เป็นวิชาการได้ นอกจากนี้ยังมีบางองค์กรท้องถิ่นกล่าวว่า เป็นนัยว่า หากมีข้อสอบแล้ว ก็เป็นผลทำให้บางองค์กรท้องถิ่นที่ได้รับข้อสอบมาก่อน สามารถทำได้ก่อน หรือให้องค์กรที่รู้จักกันลอกข้อสอบ ทำให้ได้เปรียบกว่าองค์กรท้องถิ่นอื่น อีกทั้งยังทำให้สามารถได้รางวัลได้ง่ายกว่าองค์กรส่วนท้องถิ่นที่ไม่ได้รับข้อสอบหรือไม่ได้มีผู้ช่วยตอบ แต่นั่นก็เป็นเพียงความคิดเห็นเท่านั้น อย่างไรก็ตามประเด็นเรื่องความรู้นั้นยังเป็นปัจจัยที่สำคัญมากกว่า ส่วนปัญหาจากเรื่องงบประมาณที่ไม่เพียงพอ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การบริหารจัดโครงการไม่ได้ตามต้องการ ทำโครงการล่าช้า และไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ปัจจุบัน สามารถสรุปได้ปัญหาเรื่องการขาดแคลนบุคลากรเป็นปัจจัยส่วนสำคัญมากกว่างบประมาณ หากมีงบประมาณได้มาจำนวนมากก็ตาม แต่หากขาดบุคลากร ในการขับเคลื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรที่มีเชี่ยวชาญ หรือมีคุณภาพแล้ว ก็ไม่สามารถเสนอโครงการได้ตามพันธกิจ หรือ นำโครงการให้บรรลุเป้าหมายได้ ซึ่งมีหลายองค์กรส่วนท้องถิ่นที่เจอปัญหาดังกล่าว ในลักษณะ “งานล้นคน” แต่ก็ยังมีโครงการบางอย่างที่ไม่ได้อาศัยผู้ชำนาญการทั้งหมดสามารถอาศัยการขับเคลื่อนจากพลังชุมชนที่เข้มแข็งทำให้บรรลุเป้าหมายได้เช่นกัน เช่นอย่างเทศบาลตำบลแม่สะเรียง เป็นต้น

วัตถุประสงค์ที่ 2. “เพื่อศึกษาการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่นโดยใช้รางวัลธรรมาภิบาลเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน” ผลการวิจัยพบว่าเทศบาลตำบลแม่สะเรียง สามารถอาศัยชุมชนที่อาศัยในตำบล 9 ชุมชนเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อน ทำให้สามารถผลักดันโครงการให้บรรลุความสำเร็จ และสามารถได้รับรางวัลได้ทุกปี ซึ่งเป็นองค์กรท้องถิ่นตัวอย่างที่อาศัยชุมชนที่มีบุคลากรที่มีคุณภาพในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะประธานหรือผู้นำชุมชนนั้น ซึ่งกลุ่มชุมชนหรือประชาชนนั้นได้ถูกคัดเลือกขึ้นมาแล้ว อย่างน้อยประธานหรือผู้นำชุมชนนั้น ย่อมมีภาวะผู้นำ และวิสัยทัศน์ ที่เข้าใจ และมีความรู้ความสามารถมากกว่าพนักงานองค์กรทั่วไป อีกทั้งยังได้พลังประชาชนมาสนับสนุนอีก อย่างไรก็ตามทุกองค์กรยังยอมรับว่าการให้รางวัลเป็นพลังกระตุ้นที่สำคัญกว่า นอกจากนี้ “รางวัลธรรมาภิบาลยังเป็นหน้าเป็นตาให้กับตนเองและท้องถิ่น ยังเป็นเกียรติที่สูงอย่างยิ่งที่ได้รับ พร้อมทั้งเป็นการยกระดับธรรมาภิบาลท้องถิ่นอีกด้วย” เทศบาลตำบลแม่สะเรียงได้แสดงความคิดเห็น แม้ว่าเทศบาลตำบลแม่สะเรียงไม่เคยได้รับรางวัลใดๆ ก็ตาม ซึ่งทางเทศบาลตำบลแม่สะเรียงก็ได้ตั้งเป้าหมายว่าจะได้รับรางวัลสักวันหนึ่ง โดยที่จะพยายามพัฒนาเรื่องธรรมาภิ

บาลให้ผ่านเกณฑ์สูงขึ้นไปอีก แสดงให้เห็นการมอบรางวัล เป็นการสร้างแรงจูงใจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาการบริหารจัดการตามอำนาจหน้าที่ของตนเองให้เป็นไปตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance)

วัตถุประสงค์ที่ 3 “เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการประเมินผล (CIPP Model) สำหรับรางวัล ธรรมาภิบาล” จากการสัมภาษณ์โดยส่วนใหญ่พบว่า การประเมินผลด้วย CIPP มีปัญหาด้านเวลาและ ทรัพยากร เนื่องจากการประเมินแบบ CIPP เป็นการประเมินที่ครอบคลุมและรอบด้าน จำเป็นต้องใช้ ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการประเมินและต้องใช้ทรัพยากรในการดำเนินการอย่างมาก ดังนั้น องค์กรที่มีทรัพยากรจำกัดอาจเลือกใช้เครื่องมือการประเมินอื่นที่เหมาะสมกับบริบทและวัตถุประสงค์ของการ ประเมิน เช่น การประเมินแบบ Rubric ที่เน้นไปที่คุณภาพของผลงานหรือพฤติกรรมเฉพาะ ซึ่งคำถามแบบ CIPP ส่วนใหญ่เป็นคำถามเชิงวิชาการ ทำให้องค์กรส่วนท้องถิ่นที่ยังไม่เข้าใจในคำถาม ไม่สามารถตอบคำถาม ได้ ซึ่งองค์กรส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ได้กล่าวในลักษณะเดียวกันทั้งหมดว่า “ข้อคำถามที่มีจำนวนมาก และตอบ ยาก ใช้เวลานานมากเช่นกัน” แม้แต่เทศบาลตำบลแม่สะเรียงที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้าทองคำมาแล้ว ได้ กล่าวยืนยันเช่นเดียวกันว่า “ตอบคำถามได้ยากมาก” จึงจำเป็นต้องอาศัยนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยมาช่วย วิเคราะห์ และตอบคำถาม ทำให้สามารถได้รับรางวัลมาอย่างต่อเนื่อง จนได้รับรางวัลพระปกเกล้าทองคำ ส่วน ปัญหาด้านความซับซ้อน การประเมินแบบ CIPP เป็นการมองภาพรวมของโครงการตั้งแต่บริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต อาจทำให้การประเมินมีความซับซ้อนและยากต่อความเข้าใจของทุกส่วน รวมทั้งผู้มี ส่วนได้ส่วนเสียที่อาจจะทราบบริบทของการโครงการ หรือ การดำเนินงานขององค์กรทั้งหมด การให้ข้อมูล อาจจะมีสิ่งใด หรือ ไม่กล้าตัดสินใจ ดังนั้นองค์กรควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ การประเมินแบบ CIPP กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการประเมินและเข้าใจ ผลลัพธ์ของการประเมินองค์กร อาจใช้วิธีการต่างๆ เช่น การจัดทำเอกสารประกอบการประเมิน การจัดประชุม ชี้แจงการประเมิน การจัดทำรายงานสรุปการประเมิน เป็นต้น ปัญหาด้านความเที่ยงตรง จากการสัมภาษณ์ องค์กรท้องถิ่นพบว่า การประเมินแบบ CIPP จำเป็นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความเชี่ยวชาญในการประเมิน ดังนั้นองค์กรควรคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีความเหมาะสมกับการประเมินและตรวจสอบความเที่ยงตรงของการ ประเมิน เช่น การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือการประเมิน เป็นต้น องค์กรอาจใช้วิธีการต่างๆ เช่น การจัดทำคู่มือการประเมิน การจัดอบรมการประเมินแก่ผู้เชี่ยวชาญ การจัดทำระบบการตรวจสอบคุณภาพการประเมิน เป็นต้น ซึ่งองค์กรส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่กล่าวเช่นเดียวกัน ว่า การประเมินไม่มีความยุติธรรม อันเนื่องมาจากบริบท ขอบเขตพื้นที่ ลักษณะโดยทั่วไปแตกต่างกันไป อีกทั้ง เกณฑ์ที่ใช้ ไม่ได้มาตรฐาน ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ตัวชี้วัดมีปัญหา เนื่องจากชี้วัดบางตัวไม่ สอดคล้องกับบริบทสังคมโลก และสังคมไทย ที่การให้ข้อมูล และการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน ประชาชนด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ นอกจากนั้นยังมีปัญหาเรื่องการลำเอียง (Bias) ในหลายๆ ด้าน อีกทั้งมีการ

ตอบคำถามไม่ครบถ้วน ตอบไม่ตรงคำตอบ และไม่ระบุคำตอบ ทำให้ไม่สามารถพิจารณาให้คะแนนได้ ทำให้ผู้ถูกประเมินอาจรู้สึกว่าการประเมิน ไม่ยุติธรรม ไม่โปร่งใส ส่งผลให้ผู้ประเมินขาดความน่าเชื่อถือ

วัตถุประสงค์ที่ 4. “เพื่อศึกษาเป็นแนวทางในการพิจารณารูปแบบการประเมินการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่นผ่านกลไกรางวัลธรรมาภิบาลระดับชาติ” ผลการศึกษาพบว่า แนวทางในการพิจารณารูปแบบการประเมินการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่นผ่านกลไกรางวัลธรรมาภิบาลระดับชาติ จากการสัมภาษณ์องค์กรท้องถิ่นทั้งหมดพบว่า รูปแบบการประเมินยังไม่สามารถขับเคลื่อนธรรมาภิบาลท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง ผลที่ได้ไม่ได้สะท้อนในหลักธรรมาภิบาลองค์รวมอย่างที่ต้องการ นอกจากข้อคำถามซึ่งมีจำนวนมากแล้ว ยังต้องใช้เวลาในการตอบ ดังนั้นองค์กรท้องถิ่นส่วนใหญ่ที่ไม่มีผู้ชำนาญการ จะไม่สามารถตอบได้ดี แต่ถ้าหากรู้คำตอบมาก่อน หรือมีผู้มาเฉลยคำตอบให้ ก็สามารถทำได้ง่าย ในทางกลับกัน ผู้ตรวจสอบเอกสารก็ยอมใช้เวลาในการพิจารณาตรวจสอบความสมบูรณ์ หรือให้ได้คุณภาพดีนั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย เช่นเดียวกับการตรวจสอบแบบข้อเขียนของนักเรียน/นักศึกษา ในบริบทที่แตกต่างกันไป คะแนนย่อมไม่เท่ากัน นอกจากนั้นเกณฑ์การพิจารณาค่าคะแนนและเกณฑ์ในการคำนวณค่าคะแนนของการประเมินรางวัลไม่ชัดเจน และเข้าใจยาก

การเปรียบเทียบรางวัลสถาบันพระปกเกล้ากับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี

ตารางที่ 1 การประเมินการให้รางวัลสถาบันพระปกเกล้า

องค์กรท้องถิ่นที่	ความเหมาะสม	ความยุติธรรม	ความสอดคล้อง	ความเป็นประโยชน์	ความคิดเห็น
1	5	5	5	5	ไม่ครอบคลุม
2	5	3	5	5	ไม่ครบถ้วน/การบริหารจัดการ
3	4	4	4	3	การพัฒนาท้องถิ่นยังไม่ก้าวหน้า/ถดถอยลง
4	5	5	5	5	ควรเพิ่มเงินรางวัล และควรให้ประกวดในระดับใดก็ได้ตามความเหมาะสม
5	3	4.5	5	5	เอกสารมาก ควรใช้เกณฑ์การตัดสินเปลี่ยนไปตามบริบท
6	5	5	5	5	วิชาการมาก คำถามเข้าใจยาก

องค์กร ท้องถิ่นที่	ความ เหมาะสม	ความ ยุติธรรม	ความ สอดคล้อง	ความเป็น ประโยชน์	ความคิดเห็น
7	4	4	4	4	ต้องสมัครเอง
8	5	5	5	5	ระดับวิชาการ ต้องการผู้เชี่ยวชาญหรือ ความรู้

ตารางที่ 2 การประเมินรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี (อปท.)

องค์กร ท้องถิ่นที่	ความ เหมาะสม	ความ ยุติธรรม	ความ สอดคล้อง	ความเป็น ประโยชน์	ความคิดเห็น
1	4	4	4	4	บริบทพื้นที่มีความแตกต่าง
2	5	5	5	5	มีนวัตกรรมใหม่
3	3	3	3	2	หลักเกณฑ์การประเมินควรปรับให้ เหมาะสม สอดคล้องกับปัจจุบัน
4	5	5	5	5	ควรเพิ่มเงินรางวัล
5	4	4.5	5	5	เกณฑ์มีความเลื่อมล้ำ และมีความเชื่อว่า แต่ละอปท.ไม่มีความเท่าเทียมกัน
6	5	4	5	5	ใช้หลักเกณฑ์มาก
7	3	3	4	3	ต้องส่งเอกสารมากมาย
8	5	5	5	5	เป็นการพัฒนาศักยภาพบุคคลและองค์กร

ผลจากสัมภาษณ์โดยส่วนใหญ่ยังให้รางวัลสถาบันพระปกเกล้ามีคะแนนทุกด้านสูงกว่ารางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ดังตารางที่ 1 และ 2 อันเนื่องมาจาก ภาพลักษณ์รางวัลสถาบันพระปกเกล้ามีความน่าภาคภูมิใจต่อหน่วยงานมากกว่า รางวัลใดๆ แต่อย่างไรก็ตาม “รางวัลทั้งสองยังเป็นรางวัลที่ช่วยกระตุ้นให้องค์กรส่วนท้องถิ่นได้มีการพัฒนาระดับท้องถิ่นให้ดีขึ้นอย่างแท้จริง และยังเป็นการพัฒนาท้องถิ่นในทิศทางเดียวกัน เพื่อผลประโยชน์ประชาชนเป็นหลัก ตามนโยบายกระจายอำนาจ” เทศบาลตำบลไทรย้อยได้กล่าวไว้

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ปัญหาจากเรื่องไม่มีความรู้ หรือขาดผู้เชี่ยวชาญ ผู้ชำนาญการ หรือนักวิชาการ มาตอบ หรือเป็นที่ปรึกษาในการให้ข้อมูล ทั้งนี้เพราะคำถามการประเมินเป็นข้อคำถามเชิงวิชาการ ถือว่าเป็นคำถามค่อนข้างยาก สอดคล้องกับ “ความรู้ และการถอดบทเรียนขององค์กรมีส่วนสำคัญ ในการวิเคราะห์ และประเมินให้ถึงความสอดคล้องกับประเภทรางวัลที่ส่งประกวด” ที่นำเสนอโดย ธรณรงค์ จันใด, ปุณิกา อภิรักษ์ไกรศรี และ สุนิษา ฝักฝน (2565) ส่วนปัญหาจากเรื่องงบประมาณที่ไม่เพียงพอ ทำให้โครงการ ล้าช้า และไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ปัจจุบัน สอดคล้องกับ “การสำรวจข้อมูลธรรมาภิบาลในประเทศไทย: Good Governance Mapping” ของ ปิยากร หวังมหาพร (2562) พบว่าองค์การบริหาร ส่วนท้องถิ่นยังประสบปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาเรื่องการขาดแคลนบุคลากร เกิดจากการเลือกงานที่ดีกว่า สอดคล้องกับ ปิยากร หวังมหาพร (2562) ที่พบว่าองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นยังประสบปัญหาด้านบุคลากร

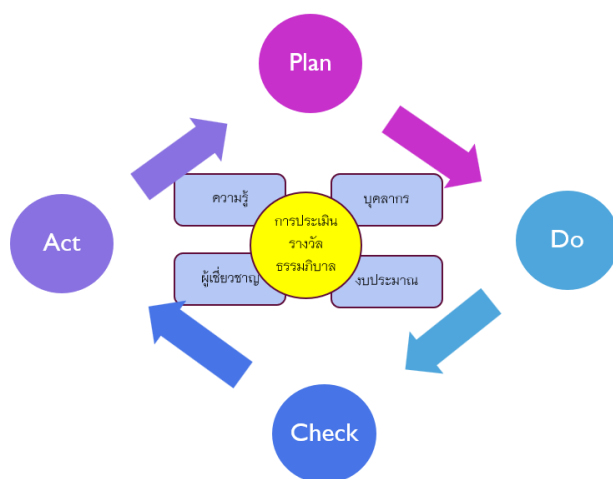
วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า กลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อน คือการให้รางวัล ทำให้สามารถผลักดัน โครงการให้บรรลุความสำเร็จ ซึ่งเป็นไปตามที่ ปิยากร หวังมหาพร (2562) ได้กล่าวว่าการมอบรางวัล เป็นการ สร้างแรงจูงใจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพัฒนาการบริหารจัดการตามอำนาจหน้าที่ของตนเองให้เป็นไป ตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance)

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ปัญหาด้านเวลาและทรัพยากร เนื่องจากการประเมินแบบ CIPP เป็นการ ประเมินที่ครอบคลุมและรอบด้าน มีข้อคำถามจำนวนมาก และตอบยาก สอดคล้องกับ ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ ศิ กานต์ อิศสระชัยยศ และวรเทพ พูลสวัสดิ์ (2559) กล่าวไว้ว่า “การเขียนเอกสารไม่ถนัด หรือไม่ถูกต้องตาม ความต้องการ ปัญหาด้านความซับซ้อน” เนื่องจากการประเมินแบบ CIPP เป็นการมองภาพรวมจำเป็นต้องเข้าใจ ทั้งหมดของโครงการ ทำให้ยากต่อความเข้าใจของทุกส่วน ข้อคำถามยังไม่ชัดเจน และการสะท้อนตามประเภท รางวัล เช่นเดียวกับ ธรณรงค์ จันใด, ปุณิกา อภิรักษ์ไกรศรี และ สุนิษา ฝักฝน (2565) ได้กล่าวไว้ ส่วนปัญหา ด้านความเที่ยงตรง การประเมินแบบ CIPP จำเป็นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการประเมิน ให้เหมาะสม เนื่องจากบริบท ขอบเขตพื้นที่ ลักษณะโดยทั่วไปแตกต่างกันไป รวมทั้งเกณฑ์ที่ใช้ ไม่ได้มาตรฐาน ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน สอดคล้องกับ ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ ศิกานต์ อิศสระชัยยศ และวรเทพ พูล สวัสดิ์ (2559) นอกจากนั้นตัวชี้วัดมีปัญหา ตัวชี้วัดบางตัวไม่สอดคล้องกับบริบทสังคมโลก และสังคมไทย ที่ให้ ข้อมูล และการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนประชาชนด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ นอกจากนั้นยังมี ปัญหาเรื่องการลำเอียง (Bias) ในหลายๆด้าน สอดคล้องกับรายงานวิจัยของ ธรณรงค์ จันใด, ปุณิกา อภิรักษ์ ไกรศรี และ สุนิษา ฝักฝน (2565) ในประเด็นที่ตอบคำถามไม่ครบถ้วน ตอบไม่ตรงคำตอบ และไม่ระบุคำตอบ ทำให้ไม่สามารถพิจารณาให้คะแนนได้ เป็นไปตาม “การสำรวจข้อมูลธรรมาภิบาลในประเทศไทย: Good Governance Mapping” ของ ปิยากร หวังมหาพร (2562) ที่ผู้รับการประเมินอาจรู้สึกว่าการประเมินนั้นไม่ ความยุติธรรม ไม่โปร่งใส ส่งผลให้ผู้ประเมินขาดความน่าเชื่อถือ

วัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า รูปแบบการประเมินยังไม่สามารถขับเคลื่อนธรรมาภิบาลท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง โดยกระบวนการที่ผ่านมาเป็นการประเมินที่มีตัวชี้วัดส่วนใหญ่เป็นลักษณะ “Check List for Process Oriented” ซึ่งไม่สามารถบอกได้ว่าใครมีความสามารถมากกว่าใคร สอดคล้องกับ ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ ศิกานต์ อิศระชัยยศ และวรเทพ พูลสวัสดิ์ (2559) ภายใต้ “โครงการศึกษาวิจัยการพัฒนาการประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเข้ารับรางวัลพระปกเกล้า” ได้กล่าวถึงเรื่องปัญหาของรางวัลพระปกเกล้าไว้ ส่วนปิยากร หวังมหาพร (2562) พบว่า เกณฑ์การพิจารณาค่าคะแนนและเกณฑ์ในการคำนวณค่าคะแนนของการประเมินรางวัลไม่ชัดเจน และเข้าใจยาก นอกจากนี้ยังมีข้อมูลจากรายงานการพิจารณาศึกษา “เรื่องทำอย่างไรให้การประเมิน ITA น่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับของเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน” ของคณะกรรมการกิจการองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ (2566) ที่พบว่า คะแนนที่ได้รับการประเมิน ITA ในระดับ A แต่กลับมีข่าวทุจริตปรากฏชัดเจน หรือผู้บริหารองค์กรมีส่วนพัวพันเกี่ยวข้องกับการทุจริตประพฤติมิชอบ โดยอาศัยตำแหน่งราชการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวโดยมิชอบ จึงสะท้อนถึงภาพลักษณ์ของผลการประเมินในทางลบ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สำคัญต่อรางวัลธรรมาภิบาล คือ ความรู้ บุคลากร งบประมาณ และผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้นการพัฒนาให้รางวัลที่ได้มีความยั่งยืน นอกจากประกอบไปด้วยปัจจัย 4 ด้านแล้ว ยังต้องการให้องค์กรที่ให้รางวัลใช้วิธีปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) หรือที่เรียกว่า PDCA (Plan Do Check Act) มาสร้างเป็นรูปแบบเพื่อให้เกิดความยั่งยืน (Sustainability) ต่อไป ดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 รูปแบบการประเมินรางวัลธรรมาภิบาลที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ควรมีการพัฒนาระบบรางวัลธรรมาภิบาลและผลักดันให้เป็นกลไกที่รูปธรรมในการเลื่อน
ธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

1.1.1 ปรับเปลี่ยนระบบรางวัลธรรมาภิบาลเป็นระบบเกรดเฉลี่ยสะสม เพื่อสะท้อน
ความก้าวหน้าขององค์กร

1.1.2 นำเกรดเฉลี่ย/เกรดเฉลี่ยสะสมไปประกอบการพิจารณาให้รางวัลอื่นๆ เพิ่มเติม

1.1.3 เสริมสร้างค่านิยมให้เกรดเฉลี่ย/เกรดเฉลี่ยสะสมเป็นผลงานที่ต้องประชาสัมพันธ์

1.1.4 กำหนดกรอบระยะเวลาเป้าหมายการพัฒนา

1.1.5 เฝ้าติดตามผลองค์กรที่ได้รับรางวัล

1.1.6 ยึดรางวัลคืนและลงโทษหากองค์กรท้องถิ่นไม่ปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล

1.2 ควรมีการมอบรางวัลในลักษณะ Citizen Award โดยการมุ่งเน้นไปที่พลเมืองเป็นศูนย์กลาง
ค้นหาคนดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มอบรางวัลให้พลเมืองเป็นอันดับแรก ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ
พลเมือง ลดความเหลื่อมล้ำในการบริหารการปกครอง

1.3 ควรมีการจัดการความรู้เรื่องธรรมาภิบาล โดยการนำรางวัลธรรมาภิบาลที่เป็น Best
Practice มาเชื่อมโยงในระดับท้องถิ่น พัฒนาองค์ความรู้จากฐานรากสู่ระดับประเทศ รวบรวมเป็นฐานข้อมูล
ขนาดใหญ่ ใช้ AI ส่งเสริมการเรียนรู้แบบ Lifelong Learning มุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

1.4 ควรการแก้ปัญหาเรื่องการขาดแคลนบุคลากร โดยการจัดระบบ Mentor/Coaching นำผู้ที่มี
มีความรู้ความสามารถมาเป็นพี่เลี้ยงถ่ายทอดองค์ความรู้ มาพัฒนาระดับการขับเคลื่อนในการพัฒนาชุมชน
สร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่นให้เข้มแข็ง ส่งเสริมนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

1.5 ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการ

1.5.1 จัดทำแผนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านธรรมาภิบาล

1.5.2 สร้างการตระหนักรู้ถึงความหมายและความสำคัญของธรรมาภิบาล

1.5.3 สร้างกลไกการมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมต่างๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลกระทบของระบบรางวัลธรรมาภิบาลที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.2 ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิภาพ

2.3 ควรศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการกิจการองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ. (2566). รายงานการพิจารณาศึกษาเรื่อง: ทำอย่างไรให้การประเมิน ITA น่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับของเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน (เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการฯ ครั้งที่ 10/2566).
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2558). *ธรรมาภิบาล กลไกสำคัญในการปฏิรูปเพื่อพัฒนาประเทศ*. สถาบันพระปกเกล้า.
- ปิยากร หวังมหาพร. (2562). การวิเคราะห์รางวัลธรรมาภิบาลของประเทศไทย. *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา*. 8 (2). 25-37.
- ปิยากร หวังมหาพร. (2562). *การสำรวจข้อมูลธรรมาภิบาลในประเทศไทย : Good Governance Mapping*. สถาบันพระปกเกล้า.
- พระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546. (2546, 9 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 120 ตอนที่ 100 ก. หน้า 1-16.
- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542. (2542, 10 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 63 ง. หน้า 24-30.
- รัชยา ภักดีจิตต์. (2555). *ธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารภาครัฐและภาคเอกชน*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รณรงค์ จันโต, ปุณิกา อภิรัชไชโรศรี และ สุนิษา ฝักฝน. (2565). รายงานฉบับสมบูรณ์การประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อรับรางวัลพระปกเกล้า ประจำปี 2565. สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2546). *คู่มือ คำอธิบายและแนวทางปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546*. สิริบุตรการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2566). ความเป็นมาอุปท.ที่มีการบริหารจัดการที่ดี. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2567. แหล่งที่มา: <https://odloc.go.th/good-management/gm-history/>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.). (2563). *หลักเกณฑ์การพิจารณารางวัลบริการภาครัฐ*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.